

MEZŐLAKI ERIK*

A súlyosítási tilalom szempontjából a súlyosabb büntetés, illetve a büntetés helyett alkalmazott súlyosabb intézkedés kérdése

A – relatív – súlyosítási tilalom egyike a *favor defensionis* jellegű szabályoknak, amelyek a terhelt védelmét hivatottak szolgálni. A hatályos büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényünk (továbbiakban: Be.) az eljárás több szakaszában is szabályozza a súlyosítási tilalomra, a *refomatio in peiusra* vonatkozó szabályokat. Magának a jogintézménynek az alapvető szabályait a másodfokú eljárás szabályai között találjuk meg.

Így a súlyosítási tilalom fogalmát a Be. 354. § (1) bekezdése határozza meg, amely szerint az elsőfokú bíróság által felmentett vádlott bűnösségét megállapítani, a vádlott büntetését, illetve a büntetés helyett alkalmazott intézkedést súlyosítani csak akkor lehet, ha a terhére fellebbezést jelentettek be. Ez a szabály tehát – a vádlott terhére bejelentett, a súlyosítási tilalmat feloldó fellebbezés hiányában – kettő tilalmat tartalmaz. Az első szerint amennyiben a vádlott büntetőjogi felelősségének a hiányát állapította meg az elsőfokú bíróság az ügydöntő határozatának rendelkező részében – vagyis őt felmentette vagy a vele szemben indult eljárást megszüntette –, akkor nem lehet ugyanazon cselekményt illetően a büntetőjogi felelősség kérdésében eltérően állást foglalnia a másodfokú bíróságnak, azaz nem lehet az elsőfokú bíróság rendelkezését megváltoztatnia és a vádlott bűnösségét megállapítani.

A második tilalom az anyagi jogi törvényben meghatározott büntetés és a büntetés helyett alkalmazott intézkedés súlyosítását tiltja. Kérdés, hogy ez konkrétan mit is jelent a másodfokú bíróság számára. Mikor beszélünk súlyosabb büntetésről, illetve a büntetés helyett alkalmazott súlyosabb intézkedésről?

A Be. 354. (1) bekezdésében foglaltakat a Be. 354. § (4) bekezdése és a 355. §-a egészíti ki a következők szerint:

A súlyosítási tilalom folytán a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem szabhat ki

- a) büntetést azzal szemben, akinek az ügyét első fokon önállóan alkalmazott intézkedéssel bírálták el,
- b) elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kiutasítás helyett szabadságvesztést annak felfüggesztése mellett sem,

---

* címzetes egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem

- c) felfüggesztett szabadságvesztés helyett végrehajtandó szabadságvesztést,
- d) végrehajtandó szabadságvesztés helyett hosszabb tartamú szabadságvesztést, annak felfüggesztése mellett sem,
- e) az elsőfokú bíróság által alkalmazott büntetések számát meghaladó további büntetéseket, ide nem értve a szabadságvesztés helyett alkalmazott büntetéseket,
- f) az elsőfokú bíróság által nem alkalmazott mellékbüntetést,
- g) lefokozás, szolgálati viszony megszüntetése helyett szabadságvesztést, annak felfüggesztése mellett sem [Be. 354. § (4) bek.]

Az életfogytig tartó szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának későbbi időpontban történő meghatározását, illetőleg a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárását a büntetés súlyosításának; az erre irányuló fellebbezést a vádlott terhére bejelentettnek kell tekinteni (Be. 355. §).

A Be.-nek a fenti szabályai szorosan próbálnak kötődni a vele párhuzamosan hatályos büntető törvényhez; jelenleg a 2012. évi C. törvényhez (továbbiakban: Btk.). Nézzük akkor meg, hogy a hatályos Btk. milyen szankciórendszert hozott létre!

Btk. 33. § (1) bek.: Büntetések

- a) a szabadságvesztés,
  - b) az elzárás,
  - c) a közérdekű munka,
  - d) a pénzbüntetés,
  - e) a foglalkozástól eltiltás,
  - f) a járművezetéstől eltiltás,
  - g) a kitiltás,
  - h) a sportrendezvények látogatásától való eltiltás,
  - i) a kiutasítás.
- (2) Mellékbüntetés a közügyektől eltiltás.
- (3) A büntetések – az (5) és (6) bekezdésben foglalt kivételekkel – egymás mellett is kiszabhatóak.
- (4) Ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, szabadságvesztés helyett elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható.
- (5) Ha a bűncselekményt e törvény elzárással rendeli büntetni, e büntetés helyett vagy mellett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható.
- (6) Nem szabható ki
- a) szabadságvesztés mellett elzárás vagy közérdekű munka,
  - b) kiutasítás mellett közérdekű munka vagy pénzbüntetés.

Btk. 63. § (1) bek.: Intézkedések

- a) a megrovás,
  - b) a próbára bocsátás,
  - c) a jóvátételi munka,
  - d) a pártfogó felügyelet,
  - e) az elkobzás,
  - f) a vagyyonelkobzás,
  - g) az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tétele,
  - h) a kényszergyógykezelés,
  - i) a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló törvény szerinti intézkedések.
- (2) A megrovás, a próbára bocsátás és a jóvátételi munka önállóan, büntetés helyett alkalmazható.
  - (3) A pártfogó felügyelet büntetés vagy intézkedés mellett alkalmazható. Kiutasítás mellett nem rendelhető el pártfogó felügyelet.
  - (4) Az elkobzás, a vagyyonelkobzás és az elektronikus adat végleges hozzáférhetlenné tétele önállóan, és büntetés vagy intézkedés mellett is alkalmazható.

A fentiek alapján megállapítható tehát, hogy a dualista szankciórendszer jellemzi a Btk.-t, ahol a büntetéseken belül megtalálhatók egyrészt a szoros értelemben vett büntetések [33. § (1) bek. a)-i) pontjai], mellékbüntetésként a közügyektől eltiltás [33. § (2) bek.], továbbá léteznek az intézkedések [63. § (1) bek. a)-i) pontjai], azon belül a büntetés helyett is alkalmazható megrovás, próbára bocsátás és a jóvátételi munka [63. § (2) bek.].

Ezen rendelkezéseket kiegészítik még a fiatalok esetében a javító-intézeti nevelés mint bűnösség megállapítását feltételező és szabadságelvonással járó intézkedés [Btk. 108. § (1) bek.], katonák esetén pedig katonai büntetésként a lefokozás és a szolgálati viszony megszüntetése, amelyek más büntetés mellett, vagy ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, akkor önállóan is kiszabhatók, illetve katonai mellékbüntetésként a rendfokozatban visszavetés és a várakozási idő meghosszabbítása, amelyek büntetés mellett szabhatók ki.

Ennek a szankciórendszernek a közvetlen alapjait még a büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez alkotott novella, a 2009. évi LXXX. törvény rakta le, amely megszüntette a főbüntetések fogalmát, bizonyos mellékbüntetéseket a büntetések között helyezett el, megszüntette az egyes különös részi tényállásoknál az alternatív szankciókat és az Általános Részben szabályozta a büntetési nemek együttes, illetve egymás mellett történő kiszabásának a – bizonyos korlátok közötti – lehetőségét. Ez az új szankciórendszer azt eredményezte, hogy meg kellett változtatni a súlyosítási tilalomra vonatkozó szabályokat is, amelyet a 2009. évi CXXXVI. törvény (továbbiakban: Novella) hajtott végre, az anyagi jogi szabályozás változásával (2010. május 1. napja) egyszerre.

A Novellához fűzött indokolás¹ továbbra is fenntartotta azt az elvet, hogy a súlyosítási tilalom szempontjából nincs annak jelentősége, hogy a vádlott miként értékeli az adott büntetés vagy intézkedés súlyát. A súlyosítási tilalom a büntető törvény által megállapított büntetések sorrendjét tartja szem előtt. Ellenkező esetben olyan joggyakorlat alakulna ki,

¹ 2009. évi CXXXVI. törvény indokolása a 19.§-hoz.

amely sértené a jogbiztonság elvét, hiszen teljes egészében a vádlottra, illetve a jogalkalmazóra bízna annak megítélését, hogy adott esetben mely joghátrány súlyosabb az adott ügy terheltjére nézve. Ebből következően pl. a vádlottak közötti személyi körülmények különbségeire figyelemmel ugyanaz a büntetési nem egyik vádlott esetében súlyosabb, a másik esetében enyhébb büntetés lenne egy másik büntetési nemhez képest.

Ebből az elvből következően a súlyosítási tilalomnak tehát mindenképpen objektívnek, kiszámíthatónak, előre láthatónak kell lennie.

A Novella hatályba lépését megelőzően hatályos Be. 354. § (4) bekezdése a büntetési és intézkedési nemeket a büntető törvénykönyvben szabályozott új szankciórendszerre figyelemmel *expressis verbis* súly szerinti sorrendbe állította, és ennek alapulvételével határozta meg a súlyosabb büntetés tilalmának a tartalmát.

E szerint a büntető törvénykönyvben szabályozott főbüntetések sorrendje egyben súlyossági sorrendet is jelentett. A legsúlyosabb büntetés a szabadságvesztés volt, ezt követte a közérdekű munka, majd a legenyhébb büntetési nemként a pénzbüntetés következett. Így a vádlott terhére szóló fellebbezés hiányában a súlyosítási tilomba ütközött a pénzbüntetés helyett közérdekű munka vagy szabadságvesztés, közérdekű munka helyett pedig szabadságvesztés kiszabása.²

A Novella a 2009. évi LXXX. törvény általi szankciótani módosításhoz igazodva szakított ezzel a sorrenddel, és a büntetési nemek közül egyedül a szabadságvesztést kiemelve kimondta, hogy közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kiutasítás helyett szabadságvesztést, annak felfüggesztése, illetve részbeni felfüggesztése mellett sem szabhat ki a másodfokú bíróság a terhelt terhére bejelentett fellebbezés hiányában³. A szabadságvesztésen kívüli büntetési nemek között ugyanakkor semmilyen sorrendet nem mondott ki.

A törvény indokolása szerint ebből az következő, hogy a büntetések közötti korábbi sorrend meghatározása értelmezhetetlenné vált, és már nem volt akadálya annak, hogy a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában pénzbüntetés helyett közérdekű munkát szabjon ki.

A később hatályba lépett új Btk. szankciórendszere és ehhez kapcsolódóan a Be.-nek a súlyosítási tilalomra vonatkozó szabályai is lényegében a már így kialakult szabályrendszert vették át a fentebb ismertetettek szerint.

Ez a rendszer pedig kétségtelenül bizonytalanságot okozott az elméleti és a gyakorlati jogászok körében a súlyosítási tilalmat, illetve a büntetések, intézkedések „erősorrendiségét” illetően.

Így pl. *Herke Csongor* a 2010-ben kiadott monográfiájában kifejtett álláspontja szerint míg a Be. 354. § (1) bekezdésében meghatározott „főszabály” alapján sem a büntetést, sem az intézkedést nem lehet a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában súlyosítani, addig a 354. § (4) bekezdésében foglalt „részletszabály” ezt nem korlátozza, s így ez alapján lehet például a pénzbüntetést vagy a közérdekű munkát súlyosítani, a járművezetéstől eltiltás tartamát növelni, s csak újabb büntetést, mellékbüntetést, intézkedést nem lehet alkalmazni, ill. szabadságvesztést nem lehet más szankciók helyett kiszabni, vagy annak mértékét nem lehet súlyosítani. Ez pedig ellentmond a jogintéz-

² Be. 354. § (4) bek. b) pontja.

³ Novella 19. §.

mény céljának, de annak a feltételezése csak illúzió, hogy az eljáró bíróság ezt minden esetben belátja és ennek megfelelően hozza meg a döntését.⁴

Ezen, a súlyosítási tilalom önellentmondásos fellazulását vélelmező és súlyosabb büntetés kiszabását is elképzelhetőnek tartó állásponthez képest a 2009. évi anyagi jogi novellával kialakított rendszert lényegében átvevő 2012. évi C. törvény indokolása viszont éppen ellenkezőleg, egyenesen visszatért a 2010. május 1-jét megelőző állásponthez. A Btk. 33. §-ához fűzött indokolás szerint ugyanis „A törvény a büntetési nemek felsorolásában az első négy büntetési nemnek erősségi sorrendet tulajdonít a súlyosítási tilalom szempontjából. Ennek megfelelően a büntetések felsorolásában az első négy helyen – egymáshoz képest erősségi sorrendben – az a négy büntetés szerepel, amely mögött a szabadságelvonás lehetősége húzódik meg. Az ezeket követő büntetések felsorolása már nem jelent erősségi sorrendet, mert mindig az egyedi eset körülményeitől függ, hogy melyik jelent az elkövetőre súlyosabb joghátrányt.”

Látható, hogy ez az indokolás ellentétes a 2009. évi eljárásjogi Novella fentebb részletezett indokolásával, amely egy ugyanilyen lényegű szankciórendszerrel kapcsolatban helyezkedett arra az álláspontra, hogy a büntetések közötti eddigi sorrend – a szabadságvesztés kiemelésén túlmenően – értelmezhetetlenné vált.

A jelenlegi helyzet tisztázásához vizsgáljuk meg magát a súlyosítási tilalom intézményét! A súlyosítási tilalom kétségtelenül egy eljárásjogi intézmény. Egy olyan eljárásjogi eszköz, amelynek a célja annak biztosítása, hogy a terhelt és a védője szabadon élhessen a jogorvoslat eszközével, ne kelljen attól tartania, hogy a fellebbezése miatt az alapvető büntetőjogi főkérdésekben, így a bűnösség és a szankció kérdésében még hátrányosabb helyzetbe kerülhet, mint ahogy az elsőfokú bíróság az ítéletében rendelkezett. Ez az intézmény azonban nem szubjektív jellegű, nem a bíróságra vagy a terheltre bízta, hogy ő döntse el, hogy mi a vádlott számára hátrányosabb helyzet, hanem a kiszámíthatóság, a jogbiztonság érdekében objektív jellegű kell hogy legyen. Az objektivitásnak, a kiszámíthatóságnak pedig a törvényi szabályozásban kell/kellene megtestesülnie. Ez a törvény pedig kizárólag a büntetőeljárásról szóló törvény lehet a jogintézmény jellege folytán, azzal együtt, hogy az anyagi jogi törvényben (a Btk.-ban) meghatározott büntetések, intézkedések képezik a szabályozás tárgyát, és annak rendelkezéseire természetesen figyelemmel is kell lennie.

A súlyosítási tilalom főszabályát a fogalma jelenti, azaz az elsőfokú bíróság által felmentett vádlott bűnösségét megállapítani, a vádlott büntetését, illetve a büntetés helyett alkalmazott intézkedést súlyosítani csak akkor lehet, ha a terhére fellebbezést jelentettek be [Be. 354. § (1) bek.]. Ebből következően a súlyosítási tilalom kizárólag a bűnösség és a szankció (a büntetés, illetve a büntetés helyett alkalmazott intézkedés) kérdéskörére vonatkozik, az azon kívül eső összes többi kérdésre már nem. Nem vonatkozik tehát a jogi minősítésre (a másodfokú bíróságnak lehet súlyosabban minősíteni a bűncselekményt), nem vonatkozik a végrehajtási kérdésekre, így a szabadságvesztés végrehajtási fokozatára, a határozott idejű szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsáthatóságra, az előzetes fogva tartás beszámítására, nem vonatkozik az előzetes mentesítésre, a polgári jogi igényre, a szülői felügyeleti jog megszüntetésére, a büntetések mellett is alkalmazható intézkedésekre, a lefoglalt dolgokra vonatkozó rendelkezésekre.

⁴ HERKE CSONGOR: *Súlyosítási tilalom a büntetőeljárásban*. Pécs, 2010. 98. p.

zésekre, a bűnügyi költségre stb.

Éppen ezért téves a 2016. június 8-10-én tartott országos kollégiumvezetői értekezlet azon állásfoglalása, amely szerint amennyiben az elsőfokú bíróság a Btk. 38. § (3) bekezdése alapján mérlegelést követően akként rendelkezhet, hogy az elítélt a büntetés fele részének letöltése után bocsátható feltételes szabadságra, akkor ez a vádlott terhére szóló fellebbezés hiányában másodfokon nem változtatható meg. A határozott idejű szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsáthatóság ugyanis függetlenül attól, hogy az a bíróság általi mérlegelésen vagy a törvény általános rendelkezésén alapul, nem tartozik sem a bűnösség, sem a szankció kérdéskörébe, s így nem vonható a súlyosítási tilalom intézményének kereteibe.

Ugyanezt támasztja alá a Kúriának azon álláspontja, amely szerint „A Kúria a következő ítélezési gyakorlattal egyezően rögzíti, hogy a rendes jogorvoslat alapján lefolytatott másodfokú eljárásban nincs akadálya a korábbi Btk. 45. § (2) bekezdésének alkalmazásával megállapított végrehajtási fokozat korrekciójának. Ez csupán az ügydöntő határozat jogerőre emelkedését követően tilalmazott”⁵. Vagyis nem az a kérdés, hogy a bíróság rendelkezése mérlegelésen vagy a törvény strict szabályozásán alapul, hanem, hogy mire vonatkozik.

A Be. 354. § (1) bekezdésében meghatározottaknak tehát az elsődleges jelentősége magának a súlyosítási tilalom kérdéskörének a meghatározásában áll.

A Be. 354. § (1) bekezdése azonban nemcsak a súlyosítási tilalom intézményének általában, hanem a konkrét másodfokú bírósági rendelkezéseknek is meghatározza a legalapvetőbb korlátait, amikor a súlyosítási tilalmat feloldó fellebbezés hiányában megtiltja az elsőfokú bíróság bűnösség hiányát megállapító rendelkezésének a másodfokú bíróság általi bűnösség kimondására való megváltoztatását, illetve a kiszabott büntetés vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedés súlyosítását. Ezen, a szankció súlyosítását általánosságban tiltó rendelkezéshez kapcsolódnak ugyanakkor a Be. 354. § (4) bekezdésében és a 355. §-ában foglalt kiegészítések, amelyek már nem általánosságban, hanem közvetlenül és konkrétan vonatkoznak az anyagi jogi szankciórendszerhez. E három jogszabályhely jellegének és a jogintézmény objektív, mindenki számára egyértelműen kiszámítható alapvető ismérvének az összevetéséből pedig az következik, hogy amíg a Be. 354. § (4) bekezdésének és a 355.§-ának az alkalmazása olvasni tudást, addig a 354. § (1) bekezdése – ahogy a Kúria kinyilvánította – a „józan ész” alapján való értelmezést feltételezi⁶. Ez utóbbi pedig nem lehet más, nem lehet több, de nem lehet kevesebb sem, mint az, hogy az elsőfokú bíróság által kiszabott adott büntetés, vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedés tartamát, mértékét, hatókörét nem lehet felemelni, kiterjeszteni, azaz súlyosítani, vagyis a józan ész alapján nem állhat fenn az a bizonytalanság, amelyet *Herke Csongor* vizionált.

A büntetések helyett alkalmazott intézkedések esetén pedig ez a tilalom kiegészül azzal, hogy a megrovás, a próbára bocsátás, a jóvátételi munka, a javító intézeti nevelés azok objektíve elkülönülő jellege (szóbeli figyelmeztetés, meghatározott ideig való jó magaviselet, meghatározott ideig való jó magaviselet és munkavégzés, személyi szabadság közvetlen elvonása) folytán egy egyértelműen felismerhető, fokozódó erősor-

⁵ BH 2014. 323.

⁶ Kúria Bfv.II.870/2014/9. (K-H-BJ-2014-115.)

rendet mutatnak mindenki, vagyis a „józan ész” számára, s ebből következően az előbbieket nyilvánvalóan nem lehet az utóbbiakra változtatni a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában.

Ezen általános szabályt egészíti ki a Be. 354. § (4) bekezdése és a 355. §-a, amelyek közvetlenül, nevesítve utalnak az anyagi jogi intézményekre, rendelkezésekre. Szabályai egyértelműek, konkrétak. Ezek közül a témám szempontjából érdekes 354. § (4) bek. b) [és g)] pontját emelném most csak ki, amely szerint a súlyosítási tilalom folytán a másodfokú bíróság a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem szabhat ki elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kiutasítás helyett szabadságvesztést annak felfüggesztése mellett sem (illetve lefokozás, szolgálati viszony megszüntetése helyett szabadságvesztést, annak felfüggesztése mellett sem). Ez az a (két) pont ugyanis, amely rendezi a súlyosítási tilalom szempontjából az egyes büntetési nemek egymáshoz való viszonyát. Ezek alapján pedig kétségtelenül az állapítható meg, hogy a szabadságvesztés büntetést – még a végrehajtásának felfüggesztése esetén is – kiemeli az összes többi büntetési nem közül, s azok fölé helyezi. A szabadságvesztés alatt lévő második sorban pedig ott van az összes többi büntetési nem. A korábbi, 2010. május 1. előtti állapothoz képest immáron nem határoz meg erősortrendet sem a pénzbüntetés és a közérdekű munka, sem a többi büntetési nem között a Be. Ezen lényegi eltérés a büntető törvény azon ugyancsak 2010. május 1. napjától hatályos változásához igazodik, amely lehetővé teszi – a büntetések jellegére tekintettel törvényileg szabályozott kivételektől eltekintve – a büntetések egymás melletti kiszabását, illetve „a második sorban lévő büntetések” alternatív jellegű kiszabását bizonyos olyan feltételekkel, amelyeknek nincs köztük a második sorban lévő büntetések egymáshoz való erejéhez.

Kétségtelen, hogy a büntető törvény miniszteri indokolása szerint – ahogy fentebb már idéztem – a törvény a büntetési nemek felsorolásában az első négy büntetési nemnek erősségi sorrendet tulajdonít a súlyosítási tilalom szempontjából. Ezen álláspont alapján azonban legfeljebb a Be. 354. § (1) bekezdésébe tartozó főszabály kereteibe tartozhat ez a megállapítás, amely szerint tekintettel arra, hogy a szabadságvesztésen túlmenően az elzárás, a közérdekű munka és a pénzbüntetés mögött a szabadságelvonás lehetősége húzódik, ezért ezen három utóbbi büntetési nem között a törvényi felsorolás egyben erősortrendet is képez.

Ez azonban azon túlmenően, hogy szöges ellentétben áll a súlyosítási tilalmat a szankciótani módosításához igazító 2009. évi Be. Novella indokolásával, de – véleményem szerint – téves is.

Kétségtelen, hogy az elzárás közvetlenül elvonja az elítélt személyi szabadságát, míg a közérdekű munka és a pénzbüntetés közvetlenül nem, hanem csak átváltoztatás esetén. Az elzárás tartama ugyanakkor 5 naptól 90 napig terjed [Btk. 46. § (1) bek.].

A közérdekű munka legkisebb mértéke 48 óra, legnagyobb mértéke 312 óra [Btk. 47. § (1) bek.], amelyet amennyiben szabadságvesztésre kell átváltoztatni, akkor négy óra közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg. Az átváltoztatás után fennmaradó közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg (Btk. 49. §). Ez alapján a közérdekű munkát maximum 78 nap szabadságvesztésre lehet átváltoztatni.

Felnőtt korúak esetén a pénzbüntetés legkisebb mértéke 30, legnagyobb mértéke 540 napi tétel [Btk. 50. § (3) bek.], míg fiatalokorúak esetén 15, illetve 250 napi tétel [Btk. 113. § (2) bek.]. Felnőtt korúak esetén ezért a pénzbüntetést akár 540 nap szabadság-

vesztésre is át lehet változtatni, míg fiataloké esetén, amennyiben az elítélt betöltötte a 16. életévét, akkor előbb maximum 500 óra közérdekű munkára, majd 125 nap szabadságvesztésre, amennyiben nem töltötte be a 16. életévét, akkor maximum 250 nap szabadságvesztésre lehet átváltoztatni.

A fentiekből következik, hogy a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés tartamának maximuma (78 nap) nem éri el az elzárás maximumát (90 nap), de meghaladja annak a minimumát (5 nap).

A pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés maximuma felnőtt korúak esetén (540 nap) meghaladja a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés maximumát (78 nap) és az elzárás maximumát is (90 nap), míg fiataloké esetén – ahol a 16. életév betöltése előtt a maximum 250(!) nap, 16. életév betöltését követően pedig a maximum 125(!) nap – úgyszintén meghaladja a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés és az elzárás maximumát is.

Vagyis, ha az az érv az elzárás, a közérdekű munka és a pénzbüntetés csökkenő erőssorrendjére, hogy mögöttük ott áll a személyi szabadság elvonásának a lehetősége, akkor ennek a tarthatatlanságát jól mutatja az, hogy a leghosszabb szabadságvesztés éppen a leggyengébbnek állított pénzbüntetés helyébe léphet, és a közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés is lehet hosszabb az elzárásnál.

A büntető törvény erőssorrendet állító indokolása tehát még saját magához képest is védhetetlen. A fentebb ismertetett átváltoztatásra vonatkozó rendelkezések pedig olyan kaotikusak, hogy semmiképpen sem vonhatók be a súlyosítási tilalomnak abba a főszabályába [Be. 354. § (1) bekezdése], amelynek az egyszerű józan ésszel is értelmezhetőnek kell lennie.

A Btk. indokolásában található álláspont azonban nem csak a Be. 354. § (1) bekezdésébe nem fér bele, hanem ellentmond a Be. 354. § (4) bekezdés b) pontjának, amely a második szinten lévő büntetések között nem tesz különbséget, és az e) pontjának is, amely alapján a súlyosítási tilalom ezen büntetési nemeket illetően csak számbeli, de nem minőségi korlátot állít a másodfokú bíróság elé, amikor az elsőfokú bíróság által alkalmazott büntetések számát meghaladó további büntetések kiszabását tiltja csak – ide nem értve a szabadságvesztés helyett alkalmazott büntetéseket –, de azt nem határozza meg, hogy mely büntetést melyik más büntetéssel lehet, vagy éppen nem lehet felcserélni. Ebből, valamint a Btk. 33. § (4) és (5) bekezdésének (amelyek szerint, ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, szabadságvesztés helyett elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható. Ha a bűncselekményt e törvény elzárással rendeli büntetni, e büntetés helyett vagy mellett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható) az egybevetéséből pedig egyértelműen következik az, hogy a szabadságvesztés kivételével az összes többi büntetési nem a súlyosítási tilalom megsértése nélkül egymással felcserélhető, ez pedig ezen, a „második sorban lévő” büntetési nemek egyenrangúságát feltételezi.

Összefoglalva tehát, a súlyosítási tilalom szempontjából a szabadságvesztés minősül a legsúlyosabb büntetési nemnek, a további büntetési nemek egyenrangúak egymással, míg a büntetések helyett alkalmazott intézkedések esetén a megrovás, próbára bocsátás, jóvátételi munka, javító intézeti nevelés fokozódó erőssorrendje állapítható meg. Az

---

elsőfokú bíróság által kiszabott adott büntetés, vagy büntetés helyett alkalmazott intézkedés tartamát, mértékét, hatókörét pedig a vádlott terhére bejelentett fellebbezés hiányában nem lehet felemelni, kiterjeszteni, azaz súlyosítani. Álláspontom szerint ez az értelmezés felel meg az anyagi jogi és a hatályos eljárási jogi törvény ki nem terjeszthető értelmezésének és a józan észnek.

Tekintettel pedig arra, hogy az Országgyűlés által 2017. június 13. napján elfogadott új büntetőeljárásról szóló törvény a hatályos Be.-vel azonos rendelkezéseket tartalmaz a súlyosítási tilalom intézményét illetően, ezért az előbbi megállapítások a belátható jövőre nézve is irányadóak.